

Cenu nodrošināšanas mehānisms, cenu apdrošināšana (hedžēšana)

Imants Svilāns

Swedbank, Finanšu tirgus daļa,

Korporatīvo klientu jomas vadītājs

2015. gada 22. oktobris. Ādaži.

Globalizācija

- Graudu cenu Latvijā galvenokārt nosaka faktori ārpus Latvijas tirgus:
  - Apsēto platību lielums;
  - Laika apstākļi lielākajos pasaules graudu audzēšanas reģionos;
  - Eksporta, importa aizliegumi, kvotas un nodevas;
  - Pieprasījuma prognozes;
  - Degvielas un ķīmikāliju cenas;
  - Subsīdiu apmēri;
  - Aizstājošo produktu cenas;
  - Valūtu kurss;
  - Tirgus dalībnieku subjektīvas nākotnes prognozes;
  - Spekulantu veiktās darbības;
  - u.c.

- Ieguvums no globalizācijas - cenu, kuras bāze ir biržā tirgots finanšu instruments, ir iespējams fiksēt izmantojot šo biržas instrumentu.

Fjūčeri

Vienošanās par kāda aktīva pirkšanu/ pārdošanu nākotnē.

- ❖ Kviešu fjūčers ir standartizēts biržas instruments, kā pamatā ir vienošanās par konkrētas kvalitātes kviešu piegādi uz konkrētu vietu un par cenu, kas nofiksēta šodien;
- ❖ Standartizētie parametri:
  - 1 kontrakta apjoms 50 tonnas;
  - Noteikta piegādes vieta;
  - Noteikta minimālā graudu kvalitāte (tilpummasa 76kg/hl; mitrums 15%; netīrumi 2%; utt);
  - Noteikti piegādes/ tirdzniecības beigu datumi;
  - Nodrošinājuma prasības un komisijas;
  - U.c.
- ❖ Bankas un finanšu iestādes, sniedzot brokera pakalpojumus, neparedz izejvielu fizisku piegādi, bet gan tikai norēķinus par cenu starpību.

MATIF

Marché à terme international de France
/Francijas starptautiskais fjūčeru tirgus/

- MATIF šobrīd ir daļa no EURONEXT biržas, kas darbojas Francijā, Beļģijā, Portugālē un Apvienotajā Karalistē;

- EURONEXT biržā tirgotie graudu fjūčeri ir populārākie Eiropā:
  - Milling Wheat Futures (pārtikas kvieši);
  - Rapeseed Futures (rapsis).

- Birža regulāri ievieš jaunus kontraktus, un izņem ārā tos, pēc kuriem nav pieprasījuma. Piemēram, šogad tika ieviests `Premium Milling Wheat no3` (premium kvalitātes kvieši), savukārt izņemts `Malting Barley Futures` (Pārtikas mieži), jo nebija pieprasījuma pēc šiem kontraktiem.

Fiziskais tirgus pret finanšu tirgu

Pavasārī Euronext cena 210 EUR, Latvijā uzņēmumi iepērk par 200 EUR. Plānotā raža 2000-4000t.

	Fiziskais tirgus	Finanšu tirgus
Pavasaris	Netiek veiktas darbības	Pārdod 40 fjučerus par 210 EUR
Rudens	Pārdod par 160 EUR	Atpērk 40 fjučerus par 170 EUR
Rezultāts	Cena kritusies par 40EUR	Peļņa finanšu tirgos 40 EUR

Gala ieņēmumi no tonnas kviešu= 160+40= 200EUR

Augustā cena ir kritusies - Latvijas tirgū iepērk par 160 EUR, biržas cena ir 170 EUR.

Fiziskais tirgus pret finanšu tirgu

Pavasārī Euronext cena 210 EUR, Latvijā uzņēmumi iepērk par 200 EUR. Plānotā raža 2000-4000t

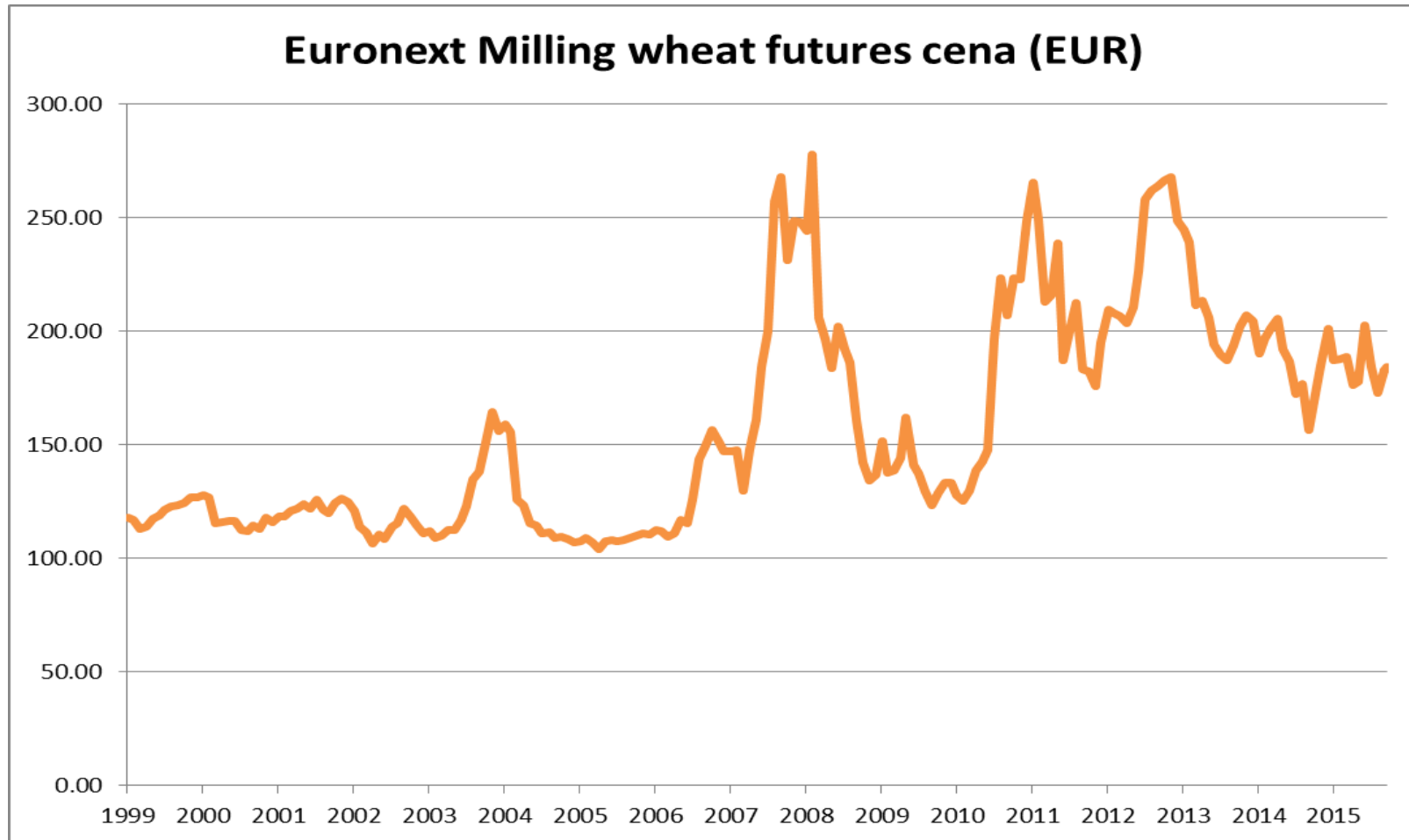
	Fiziskais tirgus	Finanšu tirgus
Pavasaris	Netiek veiktas darbības	Pārdod 40 fjūčerus par 210 EUR
Rudens	Pārdod par 220EUR	Atpērk 40 fjūčerus par 230 EUR
Rezultāts	Cena kāpusi par 20 EUR	Zaudējumi finanšu tirgos 20EUR

Gala ieņēmumi no tonnas kviešu= 220-20= 200EUR

Augustā cena ir kāpusi - Latvijas tirgū iepērk par 220 EUR, biržas cena ir 230 EUR

Augšā vai lejā?

Internetā pieejama informācija par cenām

MILLING WHEAT FUTURES

[Delayed Prices](#) [Specification](#) [Settlement Prices](#) [Overview](#) [Notices](#) [Publication](#)

CODES AND CLASSIFICATION

Code	EBM	Market	Euronext Paris	Vol.	4,941	16 Oct 2015
		Currency	€	O.I.	310,696	15 Oct 2015

PRICES - 16 OCT 2015

Delivery	Time (CET)	Last	Vol	Day Vol	Bid Size	Bid	Ask	Ask Size	+/-	Open	High	Low	Settl.	O.I.
DEC 15	15:31	177.00	9	2,959	150	176.75	177.00	17	-1	178.00	178.25	177.00	177.50	144,009
MAR 16	15:31	183.75	4	1,139	181	183.50	184.00	182	-1	184.75	184.75	183.75	184.25	84,103
MAY 16	15:31	187.00	9	624	25	186.50	187.00	23	-	187.50	187.75	186.75	187.00	51,638
SEP 16	15:30	188.50	1	139	13	188.50	189.00	6	-	188.50	189.00	188.50	188.50	10,687
DEC 16	15:30	190.25	5	80	2	190.25	190.50	24	-	189.75	190.75	189.75	190.25	19,443
MAR 17	-	-	-	-	3	185.00	200.00	3	-	-	-	-	192.75	226
MAY 17	-	-	-	-	1	185.00	195.00	5	-	-	-	-	193.50	311
SEP 17	-	-	-	-	2	183.25	191.00	10	-	-	-	-	187.00	117
DEC 17	-	-	-	-	2	184.00	199.75	20	-	-	-	-	189.75	162

Total volume: 4,941 Total open interest: 310,696

Vai graudu audzētājs ir spekulants?

Definīcija: Spekulants - cilvēks, kas ir ar mieru uzņemties risku, cerot nopelnīt no cenu izmaiņām.

- Apsējot lauku ir zināmas aptuvenas izmaksas - izmaksas sēklai, mēslojumam, miglošanai, degvielai, tehnikai utt;
- Nav zināma ienākumu puse, kas atkarīga no ražīguma, kvalitātes, kā arī no graudu cenas pasaules tirgū;
- Ražīgums un kvalitāte ir laika apstākļu un paša graudu audzētāja rokās;
- Graudu cena nav prognozējams lielums, un graudu audzētājs to nevar ietekmēt. Var tikai cerēt ka cena nenokritīs vai uzkāps;
- Finanšu tirgus instrumenti dod iespēju ierobežot cenu krituma risku, nespekulējot ar graudu cenu.

Vispopulārākā stratēģija - fiksēt cenu tādām graudu apjomam, kas nosedz izmaksas un ir saskaņā ar pesimistisku ražas prognozi.

Finanšu tirgos pieejamie instrumenti

- ✓ Latvijā visbiežāk izmantotais finanšu tirgus instruments, kam piesaistīta fizisko graudu cena, ir EURONEXT (MATIF) fjūčers;
- ✓ Finanšu tirgos pieejami arī citi instrumenti:
  - Čikāgas (CME) biržā tirgotie fjūčeri (USD valūtā);
  - Opcijas, kad samaksājot konkrētu prēmiju, nav pienākuma pārdot pēc atrunātās cenas;
  - Ārpusbiržas Forward darījumi;
  - Mijmaiņas (Commodity swap) darījumi, kur iespējams fiksēt mēneša vidējo cenu, utt;
  - Biržā tirgots fonds, kas apvieno kviešu cenas un valūtas riskus.
- ✓ Svarīgi saprast kāda cenas formula tiek atrunāta līgumos ar partneri, tā var būt Euronext+/- prēmija vai CME+/- prēmija, vai arī kāda konkrēta mēneša vidējā cena.

Finanšu tirgus instrumentu pielietojums

- Cenas krituma riska fiksēšana pirms ražas novākšanas/ nodošanas/ pat pirms iesēšanas;
- Cenas fiksēšanas atlikšana pēc graudu nodošanas;
- Cenas fiksēšana daļai no ražas apjoma;
- Cenas kāpuma riska fiksēšana, ja ir parakstīts līgums par pārdošanu/ kuģa uzkraušanu, bet nav iepirkti graudi;
- Mēneša vidējās cenas fiksēšana.

leguvumi

- Uzlabo naudas plūsmas prognozējamību;
- Ļauj efektīvāk plānot budžetu;
- Aizsargā pret nevēlamām cenu svārstībām.

Riski

- Fiksējot graudu pārdošanas cenu, netiek gūts labums no cenu kāpuma;
- Pastāv risks, ka biržas cenas var atšķirties no iepirkuma cenas vietējā tirgū;
- Neražas risks (cenas kāpuma gadījumā).

Atbildība

- Abām pusēm, kas fiksējušas cenu, ir pienākums izpildīt savas saistības. Ja graudu audzētājs ir piefiksējis zemāku cenu pavasarī pie graudu pircēja, viņam nav tiesību prasīt mainīt cenu rudenī, jo tie būs tīrie pircēja zaudējumi no veiktajām darbībām finanšu tirgos.

Darījumu slēgšanas nosacījumi

- Starp finanšu iestādi un klientu tiek parakstīti līgumi, kas nosaka abu pušu atbildību, pienākumus un tiesības. Arī līgumā starp kooperatīvu un graudu audzētāju jāparedz abu pušu atbildības un pienākumi līguma punktu neizpildes gadījumā;
- Birža/ finanšu iestāde ierobežo savu risku, prasot nodrošinājumu/ ķīlu (nauda, nekustamais īpašums, garantijas, konta apgrozījums);
- Finanšu instrumenta pircējam jāērķinās ar biržas un brokera komisijām par sniegto pakalpojumu, kā arī darījumu beigu termiņiem;
- Saskaņā ar Eiropas savienības direktīvām bankām/ finanšu iestādēm ir jāiesniedz atskaites par veiktajiem darījumiem. Tirgus dalībniekiem jābūt gataviem sniegt plašāku informāciju par sevi un savu saimniecību/ uzņēmumu.

Paldies par uzmanību!

